

Карпова І.В.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки, менеджменту та бізнесу
Харківського навчально-наукового інституту
ДВНЗ «Університет банківської справи»*

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ

Системна ринкова трансформація економіки України неможлива без активізації проведення аграрної реформи, важливою складовою якої є становлення ринку землі. Сільське господарство, яке надає значну частку валютних надходжень в крану, саме відчуває гостру нестачу фінансових ресурсів як для забезпечення поточної виробничої діяльності, так і особливо для збільшення обсягів виробництва. Разом з тим, аграрний сектор економіки має суттєвий інвестиційний ресурс, який може надати іпотека земельних ділянок. Однак розвиток земельної іпотеки гальмується постійним продовженням мораторію на купівлю-продаж земель сільськогосподарського призначення в Україні.

Кризове становище в банківській системі України особливо позначається на можливостях кредитування аграрного сектору економіки. Розвиток банківського кредитування сільського господарства, окрім загальної макроекономічної ситуації в країні, стримують ряд факторів. Зокрема, високі відсоткові ставки, відсутність ліквідної застави, відсутність надійного позичальника та гарантій повернення кредиту, високий рівень витрат банків із надання послуг. За даними Національного банку України, станом на 01.12 2015 р. кредити, надані підприємствам АПК склали близько 115,5 млрд. грн. Бюджетні кошти дозволили здешевити кредити загальним обсягом 7,8 млрд. грн. Однак спостерігається зменшення фінансової підтримки аграрного виробництва за рахунок бюджету. У 2015 р. держава профінансувала здешевлення кредитів у сумі 290, 64 млн. грн. із запланованих 300 млн. грн., а станом 07.10 2016 р. тільки 131,4 млн. грн. із запланованих 300 млн. грн. [1,2]. При цьому потреба АПК у кредитних ресурсах складає від 90 до 250 млрд. грн., у тому числі потреба в оборотних коштах - 7-8 млрд. грн., решта — на оновлення основних фондів [3].

В той самий час сільськогосподарські угіддя при певних умовах можуть бути значним фінансовим ресурсом: розрахунки фахівців показують, що обсяг іпотечних кредитів в Україні під заставу землі може скласти 4,9–8,2 млрд.грн. [4, с. 55]. Отже, значної уваги потребує проблема розвитку довгострокового кредитування аграрного виробництва, основою якого виступає іпотека. Більш як 70% усіх кредитів, що надаються фермерам

західних країн, є іпотечними. Переваги іпотеки полягають у тому, що при цьому виді кредитування нерухомість, що закладається, не передається до кредитора, а залишається у боржника. В умовах значного зносу основних фондів сільськогосподарських підприємств та їх знецінення виявляється, що основною формою іпотеки в аграрному секторі економіки може бути кредитування під заставу землі.

Логіка проведення земельної реформи в Україні передбачала поступове формування ринку земель сільськогосподарського. З 1991 року починає формуватися нормативно-правова база роздержавлення та приватизації земельних ділянок, визнається рівноправність трьох форм власності на землю – приватної, колективної та державної. У 1995-1999 роках врегульовано передачу землі у колективну власність безкоштовно для виробництва сільськогосподарської продукції; передбачено паювання сільськогосподарських земель та видача сертифікатів на земельний пай; визнано, що власники земельних паїв мають право на продаж, дарування, обмін, заставу, передачу в спадщину цих земельних ділянок. Проте процес паювання земель здійснювався надто складно, мав формальний характер, тому працівники сільськогосподарських підприємств реально не отримували землю у приватну власність. З метою активізації процесу реорганізації земельних відносин приймається Указ Президента України від 03.12.1999 р. «Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектору економіки» [5]. Цим указом встановлено обмежений термін перетворення колективних сільськогосподарських підприємств у суб'єктів господарювання, заснованих на приватній власності, визначено порядок отримання землі у приватну власність, врегульовано оренду земельних паїв з виплатою орендної плати в натуральній або грошовій формі. В результаті паювання майже 7 млн. осіб набули право власності на землю. Однак необхідно констатувати, що заборона операцій купівлі-продажу земель сільськогосподарського призначення, яка діє в Україні, свідчить про відсутність офіційного ринку землі та сприяє розвитку тіньового ринку, на якому здійснюється оборот цих земель. Все це призводить до звуження можливостей довгострокового кредитування аграрного виробництва, зменшує джерела фінансових ресурсів для інвестиційної діяльності, сприяє загостренню соціальної напруги у сільській місцевості.

Отже, реалізація конкурентних переваг України, які надає аграрний сектор економіки, можлива за умов забезпечення прискореного розвитку галузей АПК на основі стимулювання інвестиційної активності сільськогосподарських товаровиробників. Через нестачу бюджетних ресурсів та кризу банківської системи становлення іпотечного кредитування під заставу земель сільськогосподарського призначення створює реальні можливості для розвитку довгострокового кредитування на оновлення матеріально-технічної бази аграрного виробництва.

Список використаних джерел

1. Стан кредитування АПК у 2015 році [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/node/17529>
2. Стан фінансування АПК у 2016 році [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/node/18701>
3. 10 запомінаючихся фактів про український агробізнес [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://latifundist.com/blog/read/756-10-zapominayushchihsya-faktov-pro-ukrainskij-agrobiznes>
4. Сомик А.В. Банківське кредитування сільськогосподарських товаровиробників: сучасний стан і проблеми розвитку / А.В. Сомик // Економіка АПК.-2005. - №9. - С.52-58.
5. Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектору економіки: указ Президента України від 03.12.1999 р. № 1529/99 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1529/99>